

Chuyên đề:

CÁCH THUYẾT MINH VỀ MỘT TÁC PHẨM VĂN HỌC

I. DÀN Ý CHUNG

1. Mở bài:

- Tác phẩm mà anh chị định chọn để thuyết minh là tác phẩm nào? Của tác giả nào?
- Giới thiệu khái quát về tác phẩm (vị trí của tác phẩm trong sự nghiệp sáng tác của tác giả; trong văn học)
 - ❖ Lưu ý: Giới thiệu ngắn gọn, đi thẳng vào đối tượng cần thuyết minh; tránh dài dòng. Chú ý nêu cả những tên gọi khác của tác phẩm (nếu có)

2. Thân bài:

a. Thuyết minh vài nét về tác giả:

- Các em không thuyết minh chi tiết về cuộc đời và sự nghiệp sáng tác văn học của tác giả. Đó là nhiệm vụ của dạng đề thuyết minh về tác giả văn học.
- Trong dạng đề thuyết minh về tác phẩm văn học, có thuyết minh về tác giả nhưng các em chỉ chú trọng đến những tình tiết tiêu sử ảnh hưởng đến sự nghiệp sáng tác hoặc đến nội dung/ nghệ thuật của tác phẩm được bàn luận.
Vd: Trương Hán Siêu từng là môn khách của Trần Hưng Đạo, là nhân chứng lịch sử của những chiến công oanh liệt thời nhà Trần -> Những cảm xúc chân thực và suy ngẫm sâu sắc về những chiến công ấy được thể hiện trong bài PSBĐ

b. Thuyết minh về tác phẩm văn học: (Là nội dung trọng tâm)

- ❖ *Hoàn cảnh sáng tác* → có ảnh hưởng gì đến nội dung/ nghệ thuật tác phẩm
- ❖ *Giới thiệu về thể loại và đặc trưng thể loại của tác phẩm* (thường chỉ áp dụng với những thể loại mới lạ hoặc những thể loại văn học cổ có khoảng cách đối với nhận thức của con người hôm nay, như: phú, cáo, truyện kỳ...).
- ❖ *Giới thiệu về đề tài của tác phẩm.*
- ❖ *Giới thiệu về các mặt nội dung của tác phẩm:*
Có nhiều cách giới thiệu về giá trị nội dung của TPVH. Ở đây, cô hướng dẫn các em 2 cách giới thiệu về giá trị nội dung của TPVH thông dụng nhất:
 - Giới thiệu về giá trị nội dung của TPVH theo bố cục của TPVH:
 - + Xác định bố cục tác phẩm và khái quát nội dung của từng phần.
 - + Nêu chủ đề (có phân tích ngắn gọn chủ đề)
 - Giới thiệu về giá trị nội dung của TPVH theo các phương diện về nội dung của TPVH: Giá trị hiện thực, giá trị nhân đạo, chủ nghĩa yêu nước...
- ❖ *Giới thiệu về giá trị nghệ thuật của tác phẩm:* về bút pháp, về từ ngữ, về giọng điệu, kết cấu, về các biện pháp tu từ...
- ❖ *Giá trị, ý nghĩa của tác phẩm đối với tác giả, với văn học, với cuộc sống. Hoặc hạn chế (nếu có).*

3. Kết bài:

- Đánh giá vị trí của tác phẩm, tác giả đối với văn học dân tộc.
- Khẳng định giá trị vững bền của tác phẩm.

II. VÍ DỤ MINH HỌA:

Anh/chị hãy viết một bài văn giới thiệu (thuyết minh) về bài thơ “Tỏ lòng” (Thuật hoài) của Phạm Ngũ Lão.

GỢI Ý:

1. Mở bài:

- Phạm Ngũ Lão (1255-1320) là một nhà chính trị lỗi lạc, một nhà thơ lớn của dân tộc ta.
- Văn thơ của ông để lại không nhiều, nhưng Tỏ lòng (Thuật hoài) của Phạm Ngũ Lão là bài thơ nổi tiếng hùng hực hào khí Đông A của văn học yêu nước thời Lí- Trần.

2. Thân bài:

a. Thuyết minh vài nét về tác giả Phạm Ngũ Lão:

- Phạm Ngũ Lão (1255 – 1320) quê ở làng Phù Ủng huyện Đường Hòa nay thuộc tỉnh Hưng Yên.
- Là người có công trong cuộc kháng chiến chống quân Mông Nguyên.
- Tác phẩm còn lại hai bài: “Tỏ lòng” và “Viếng thượng tướng quốc công Hưng Đạo Đại Vương”

b. Thuyết minh về tác phẩm “Tỏ lòng” (Thuật hoài)

- ❖ *Hoàn cảnh sáng tác:* Bài thơ ước đoán được Phạm Ngũ Lão sáng tác vào cuối năm 1228, khi cuộc kháng chiến chống quân Mông - Nguyên lần thứ 2 đang đến rất gần.
- ❖ *Giới thiệu về đề tài của tác phẩm:* Tỏ lòng, tỏ chí → là một đề tài nổi bật của thơ ca trung đại
- ❖ *Giới thiệu về các mặt nội dung của tác phẩm:*
 - Ở 2 câu đầu, tác giả ca ngợi vẻ đẹp hào hùng của con người, quân đội thời Trần
 - + Hình ảnh của những người anh hùng vệ quốc tư thế hiên ngang, kiêu dũng tâm vóc sánh ngang tầm vũ trụ (Câu 1).
 - + Sức mạnh của quân đội nhà Trần (Câu 2).
 - + Hai câu thơ là hai hình ảnh bổ sung vẻ đẹp cho nhau. Thời đại hào hùng tạo nên những con người anh hùng , ngược lại mỗi cá nhân đóng góp sức mạnh làm nên hào khí của thời đại. Câu thơ bộc lộ niềm tự hào của tác giả về quân đội của mình , về con người và thời đại của mình.
- 2 câu sau bày tỏ nỗi lòng, khát vọng của tác giả:

+ Phạm Ngũ Lão quan niệm về chí làm trai: người nam nhi phải lập được công danh sự nghiệp

→ Chí làm trai được coi là món nợ phải trả của đấng nam nhi. Phạm Ngũ Lão đã bày tỏ khát vọng được đóng góp cho đất nước, xứng đáng là kẻ làm trai

→ Khát vọng thật đẹp và cao cả.

+ Nỗi “thẹn”: của Phạm Ngũ Lão:

- Tự cảm thấy mình chưa bằng người khác, cảm giác thua kém, xấu hổ
- Vũ Hầu: Tức Khổng Minh là tấm gương về tinh thần tận tâm tận lực báo đáp chủ tướng. Hết lòng trả món nợ công danh đến hơi thở cuối cùng, để lại sự nghiệp vẻ vang và tiếng thơm cho hậu thế.

→ Phạm Ngũ Lão: Con người từ thuở hàn vi vì lo việc nước quên sự nguy hiểm của mình, hết lòng phục vụ nhà Trần, được phong tới chức Điện Súy, tước Nội Hầu. Vậy mà ông vẫn cảm thấy hổ thẹn.

→ Điều đó nói nên khát vọng muốn đóng góp nhiều hơn cho đất nước.

→ Nỗi thẹn của Phạm Ngũ Lão hết sức cao cả: bộc lộ chí lớn và cái tâm cao cả của người tráng sĩ.

→ Khái quát chủ đề của tác phẩm: Bài thơ “Tỏ lòng” (Thuật hoài là bức chân dung tinh thần của tác giả đồng thời cũng là vẻ đẹp của con người thời Trần - có sức mạnh, lí tưởng, nhân cách cao đẹp, mang hào khí Đông A.

❖ *Giới thiệu về giá trị nghệ thuật của tác phẩm:*

- TP sử dụng thể thơ thất ngôn tứ tuyệt hàm súc
- Ngôn ngữ thơ hàm súc, cô đọng – “ý tại ngôn ngoại”.
- Xây dựng hình tượng kỳ vĩ, tráng lệ
- Giọng thơ hào hùng, trang nghiêm, mang phong vị anh hùng ca.
- Thủ pháp gợi, thiên về ấn tượng bao quát, hàm súc.

❖ *Giá trị, ý nghĩa của tác phẩm đối với tác giả, với văn học, với cuộc sống. Hoặc hạn chế (nếu có).*

- Đối với bài thơ “Tỏ lòng” (Thuật hoài) của Phạm Ngũ Lão, ta nên rút ra những bài học đạo đức, nhân cách.

- Ví dụ: Qua bài thơ, Phạm Ngũ Lão đã để lại cho các thế hệ sau này một bài học quý báu, sâu sắc về lý tưởng sống. Ông hướng cho các thế hệ mai sau một suy nghĩ: sống là phải không ngừng phấn đấu, không ngừng vươn lên, luôn hướng bản thân đến những điều tốt đẹp, luôn cố gắng phấn đấu hết sức mình để góp phần bảo vệ quê hương, tổ quốc, non sông thân yêu.

3. Kết bài:

– Đánh giá vị trí của tác phẩm, tác giả đối với văn học dân tộc

VD: Tỏ lòng (Thuật hoài) của Phạm Ngũ Lão là khúc tráng ca của các anh hùng tướng sĩ đời Trần, sáng ngời “hào khí Đông-A”.

– Khẳng định giá trị vững bền của tác phẩm.

VD: *Bài thơ là minh chứng tiêu biểu cho quy luật sống còn của văn chương nghệ thuật : “quý hồ tinh bất quý hồ đa” (quý tinh túy, không cốt nhiều).*

III. ĐỀ TỰ LUYỆN:

ĐỀ 1: Anh/chị hãy viết một bài văn giới thiệu (thuyết minh) về tác phẩm “Phú sông Bạch Đằng” (Bạch Đằng giang phú) của Trương Hán Siêu.

ĐỀ 2: Anh/chị hãy viết một bài văn giới thiệu (thuyết minh) về tác phẩm “Bình Ngô đại cáo” (Đại cáo bình Ngô) của Nguyễn Trãi.

Giáo viên: Đào Thị Lan Anh